

LA IMMIGRACIÓ A LA COMUNITAT VALENCIANA.

Principals resultats de l'Enquesta Nacional d'Immigrants (2007)

7. Principals conclusions

7.1. Conclusions de caràcter general: la utilitat de l'ENI

7.2. Conclusions de caràcter general: característiques bàsiques del fenomen migratori a la Comunitat Valenciana i a Espanya

7.3. Conclusions de caràcter parcial.

7.3.1. Característiques dels immigrants

7.3.2. Condicions d'eixida i d'arribada

7.3.3. Situació residencial

7.3.4. Activitat laboral

7.3.5. Contactes amb la societat d'origen i amb la societat receptora

---

7. Principals conclusions

El present Informe conté una primera explotació, ràpida i forçosament succinta, d'esta important font per al coneixement dels processos migratoris a la Comunitat Valenciana. No ha sigut el nostre propòsit oferir un elaborada anàlisi acadèmica de les qüestions relacionades amb la migració, sinó presentar la nova font, assenyalant la riquesa que té i l'ús en potència que se li pot donar. Així i tot, i amb totes les cauteles, este Informe permet arribar a algunes conclusions sòlides sobre el fenomen de la immigració a la Comunitat Valenciana i a Espanya. Algunes d'elles són d'índole general i altres d'aplicabilitat parcial. Tenen, en tot cas, implicacions per a la nostra forma de comprendre els processos migratoris, assenyalen aspectes metodològics que condicionen la utilització d'esta font i indiquen possibles estratègies d'investigació. També podrien servir de guia les polítiques amb què les administracions públiques han d'afrontar els problemes migratoris, encara que no siga el nostre propòsit entrar de ple en el terreny procedimental de les recomanacions concretes. Cal recordar ací que el bon govern en matèria migratòria depén que la informació disponible siga detallada, contrastada, matisada i de qualitat. Oferir a les administracions públiques este tipus d'informació ha constituït un dels objectius principals de l'ENI.

7.1. Conclusions de caràcter general: la utilitat de l'ENI

L'Enquesta Nacional d'Immigrants – 2007 és una font d'enorme riquesa. Esta no radica en aquelles dades més o menys semblants a les d'altres grans fonts a Espanya (Padró, Cens, EPA, MNP) que aporta, sinó en la possibilitat que oferix de combinar diversos elements que afecten l'experiència migratòria de les persones i que fan possible una visió global i integrada del fenomen. L'ENI donarà lloc a múltiples estudis de caràcter descriptiu, dels quals este Informe és una primera i imperfecta mostra, que poden arribar a tindre una qualitat molt elevada, sovint difícilment abastable en molts altres països immigrants. L'autèntic valor afegit que ens subministra es deriva de la recollida d'informació integrada sobre diversos aspectes del fenomen migratori que ara es poden tractar de forma conjunta. Pensem, per això, que la seua utilitat tardarà anys a esgotar-se.

Administracions públiques, fundacions, universitats i centres d'investigació, així com altres organismes i empreses, tenen el deure d'estimular l'elaboració d'estos estudis, ja que només a la llum que donen es podrà veure este fenomen de forma matisada i complexa. Entre les primeres línies d'investigació que ens permetem suggerir es troba la promoció d'estudis sobre distintes comunitats autònomes i fins i tot d'algunes ciutats espanyoles, de diversos col·lectius d'immigrants, tant en origen com en destí, i de diverses dimensions rellevants del procés migratori. El present Informe sobre la immigració a la Comunitat Valenciana representa una primera mostra d'este tipus d'utilitat. Si l'ENI no acaba donant lloc a una allau d'estudis de qualitat, no haurà merescut la pena fer-la, ni haurà produït un rendiment raonable la important inversió en temps, treball i diners que ha exigit.

L'Institut Nacional d'Estadística, verdader autor de l'ENI, la va realitzar a demanda de la comunitat científica, en este cas d'investigadors procedents de la universitat (UCM, UNED) i integrats en un gran grup d'investigació (Grupo de Estudios Población y Sociedad - GEPS). Fins ara, este tipus d'aliança ha distat molt de ser habitual a Espanya. A la vista dels seus resultats, estem convençuts que pot marcar un camí a seguir tant a les administracions públiques en els seus distintes nivells com als grups interessats a elaborar estratègies eficients d'investigació.

7.2. Conclusions de caràcter general: característiques bàsiques del fenomen migratori a la Comunitat Valenciana i Espanya

L'ENI posa de manifest una gran heterogeneïtat en l'experiència migratòria tant a Espanya com a la Comunitat Valenciana. La nostra capacitat per a mostrar esta diversitat en l'Informe es troba limitada per les categories bàsiques d'agrupació utilitzades en esta primera explotació de les dades. Així i tot, d'estes es desprén que el fenomen a Espanya dista molt de ser homogeni. Hi ha immigrants per a tots els gustos: des dels molt joves als molt vells, des de persones sense a penes educació a professors

d'universitat, des de jornalers fins a empresaris i des de persones que residixen en vivendes de dimensions minúscules i amb gran amuntegament a persones que viuen en barris privilegiats.

Els immigrants provenen d'un nombre relativament limitat de països, sobretot si comparem la situació a Espanya amb la d'altres nacions europees. El contingent procedent d'Amèrica Llatina és molt important, així com el d'Europa occidental, el Marroc i l'est d'Europa, en particular Romania. Esta reduïda varietat d'òrgens pot ser un avantatge en alguns contextos (per exemple, per la presència de moltes persones d'una cultura no llunyana a l'espanyola), però també un desavantatge en altres (en fer més difícil el procés d'assimilació de col·lectius nombrosos amb un alt nivell de cohesió interna).

Els immigrants entrevistats són persones que en la seua gran majoria van arribar-hi en els últims 10 anys. Això significa que es tracta de col·lectius nous, amb arrels poc profundes en el nostre país. De nou, esta realitat constitueix un avantatge des de certs punts de vista i un desavantatge des d'altres.

L'ENI mostra l'existència de dues grans tipologies migratòries que evidencien una gran disparitat. D'una banda, les persones procedents dels països andins, bona part dels africans, de l'Europa de l'est tenen totes les característiques de ser immigrants, diguem-ne, econòmics. Són joves, han arribat recentment, realitzen treballs poc qualificats i participen en xarxes de suport molt cohesionades. Al contrari, els immigrants procedents dels països desenvolupats mostren una cara molt diferent, amb alts nivells d'educació, gran presència d'individus que han arribat a Espanya amb la jubilació a la mà, un fort pes de llars unipersonals i amb treballs —si és que treballen— en sectors d'alta qualificació. El col·lectiu dels països llatinoamericans no andins així com una part d'aquelles persones nascudes a Àfrica té molt més en comú amb els immigrants dels països desenvolupats que amb els d'altres òrgens, encara que sense tindre del tot el seu nivell. És evident que a Espanya com a la Comunitat Valenciana hi ha "estrangers" i hi ha "immigrants". Les diferències observades són tan fortes com per a aconsellar-nos cautela a l'hora d'utilitzar el mateix terme per a ambdós grups.

La nostra capacitat de veure esta diversitat es troba severament limitada per les agrupacions per zones d'origen que s'han utilitzat en este Informe. Els entrevistats procedents dels països desenvolupats inclouen britànics, francesos i alemanys, però també portuguesos que participen en el fenomen migratori de forma molt diferent. Un altre tant cal dir d'altres col·lectius. El grup de països no andins d'Amèrica Llatina inclou argentins, uruguaians, cubans i veneçolans, però també paraguaians i dominicans. Esta diversitat d'experiència migratòria va més enllà del país d'origen, ja que dins dels originaris d'un determinat col·lectiu (diguem-ne, els marroquins o els colombians) hi ha persones d'alt nivell educatiu que perceben salaris elevats, junt amb altres persones en els escalons més baixos de l'escala social. La utilització de categories generals d'agrupació va ser una necessitat ineludible en un Informe d'estes característiques, però els resultats presentats ens animen a buscar més diversitat en anàlisis futures.

L'ENI posa de manifest que ha hagut immigració a Espanya de forma ininterrompuda des de fa dècades. Si bé és cert que la intensitat del fenomen és molt major en els últims anys, no menys importants són les persones que van arribar-hi fa anys i que han decidit quedar-s'hi. Ara bé, al llarg de tot l'Informe s'ha pogut veure que es tracta de fenòmens migratoris molt diferents. Fins i tot a risc de generalitzar en excés, cal afirmar que les persones que van arribar-hi fa anys solien vindre de situacions socials relativament acomodades, sovint arribaven a Espanya quan eren xiquets amb la resta de la seua família i en l'actualitat ocupen llocs ja rellevants en la societat espanyola. Les persones que han arribat en els últims anys han vingut d'altres òrgens, per regla general en edat de treballar i sense la resta de la família, i ocupen llocs poc qualificats en el mercat laboral. Estes diferències no s'expliquen només pel temps d'estada i les possibilitats de progrés que oferix, sinó perquè es tracta de corrents migratoris molt diferents: un més tranquil, basat en gran manera en llaços preexistents amb la societat espanyola, i un altre en una època d'al·luvió migratori en què les persones que hi arriben vénen de països nous i opten per Espanya tal vegada perquè els resulta més difícil assolir els destins migratoris verdaderament abellidors per a ells (Regne Unit, USA, etc.).

Considerant l'heterogeneïtat de la immigració a la Comunitat Valenciana, cal assenyalar els problemes plantejats pel nombre d'entrevistes realitzades. En el cas d'Espanya este problema ha sigut menor ja que les més de 15.000 entrevistes ens permeten retratar la realitat migratòria amb prou matisos. No ha sigut així en el cas de València ja que les 1.400 entrevistes sovint s'han mostrat insuficients per a comprendre adequadament la riquesa del fenomen retratat. Encara que es tracte d'un nombre d'entrevistes a primera vista prou elevada, si es controla per 3 o 4 variables diferents (diguem-ne, sexe, edat i grup de país d'origen), ràpidament apareixen problemes amb el nombre de casos disponibles per a l'anàlisi. En este Informe s'ha procurat utilitzar categories prou àmplies com per a reflectir adequadament la realitat objecte d'anàlisi. Però sovint això ha sigut gràcies a la renúncia a una part de la riquesa d'informació disponible. Esta realitat és especialment important en una comunitat autònoma com la valenciana on la dimensió espacial cobra considerable rellevància. Hauria sigut desitjable comptar amb una sobre mostra de l'ENI a la Comunitat Valenciana.

Un dels fils conductors d'este Informe ha sigut la nostra pretensió de retratar de manera expressa les diferències i similituds de la immigració a la Comunitat Valenciana en comparació amb la de la resta d'Espanya. En estes línies finals d'este treball, no té sentit recercar i enumerar novament estes comparacions ja que els resultats estan ja retratats amb suficient detall. Una de les principals conclusions d'este estudi, com no podia ser d'altra manera, és que el perfil de la immigració i dels immigrants a València és semblant, en termes generals, al d'altres regions del país. Ara bé, hi ha certes dimensions especials de la immigració a la Comunitat Valenciana que influïxen en bona part dels resultats presentats.

El tret distintiu més visible en el cas de València és el fet que el pes d'immigrants provinents dels països desenvolupats és prou superior a l'existent en el conjunt de la resta de comunitats d'Espanya. D'estos immigrants, un alt percentatge d'ells pareixen estar per raons de jubilació i de retir. Això té implicacions per a les característiques d'este col·lectiu, així com per al conjunt de la població immigrant. Els seus efectes es poden veure en l'edat dels immigrants, en les estructures dels seus grups coresidencials, en les dimensions de les seues vivendes, en l'estructura de la seua activitat econòmica i en moltes altres parcel·les de les característiques socioeconòmiques i culturals d'este col·lectiu.

7.3. Conclusions de caràcter parcial

A continuació figuren les principals conclusions que es desprenen dels diferents capítols d'este *Informe*.

7.3.1. CARACTERÍSTIQUES DELS IMMIGRANTS

Cal començar assenyalant la rellevància de l'augment dels fluxos migratoris arribats a Espanya en els últims deu anys. De fet, una part important dels immigrants residents a la Comunitat Valenciana (43%) que formen part de la mostra de l'ENI ha arribat des de 2002. Entorn de quatre de cada cinc immigrants ha arribat després de 1992.

Quant a la situació legal de nacionalitat, la major part dels immigrants residents a la Comunitat Valenciana (77,5%) responen amb precisió al concepte d'estranger, encara que un 22% té nacionalitat espanyola. Es tracta d'una migració principalment centrada en les edats econòmicament actives, si bé entre els arribats dels països desenvolupats hi ha un contingent important d'immigrants per damunt dels 60 anys el principal motiu migratori del qual és la jubilació.

Quant a la distribució per sexe d'estos col·lectius, dins d'un predomini generalitzat d'homes, cal destacar que els immigrants vinguts dels països desenvolupats mostren una composició per sexes més equilibrada mentre persones oriündes d'Amèrica Llatina constitueixen col·lectius clarament feminitzats. Al contrari, persones originàries d'Àfrica constitueixen un col·lectiu fortament masculinitzat.

S'aprecia un clar procés d'augment en l'edat mitjana a la seua arribada a Espanya dels immigrants a mesura que es consolida i creix el flux d'immigrants. Això és sobretot visible entre els homes. Els procedents dels països desenvolupats manifesten un claríssim procés d'envelliment de la seua edat mitjana i arriben a edats molt superiors als altres, la qual cosa demostra el pes que la migració per jubilació ha anat adquirint en els últims anys. En la resta de procedències predomina generalment la immigració per activitat econòmica, excepte entre persones de la resta d'Amèrica Llatina.

El nivell d'estudis de la població immigrant resident a València es caracteritza pel seu perfil de qualificació mitjana. A la Comunitat Valenciana dos terços dels immigrants ha completat els seus estudis de primer i segon cicle de secundària i un 14% té estudis superiors. El col·lectiu amb major nivell d'estudis és el dels països desenvolupats, seguits dels que vénen de la resta d'Amèrica Llatina. El menor nivell d'estudis correspon a les persones procedents d'Àfrica. És interessant ressaltar que les dones immigrants compten amb major dotació de capital humà educatiu que els homes, que indica el pes d'una major selecció en origen en funció del capital humà entre dones.

Quant a la seua situació familiar, un poc més de la meitat de la població immigrant a València es troba casada, seguida d'una proporció no menyspreable de solters (33%) i un 10% de separats o divorciats. La major proporció de solters la trobem entre els llatinoamericans de la regió andina. En canvi, la major presència de casats correspon als africans. El fenomen de la separació-divorci és especialment rellevant en el cas de les dones, sobretot provinents dels països andins i del món desenvolupat. D'altra banda, la major proporció de matrimonis entre immigrants i espanyols es dona entre els vinguts dels països desenvolupats i dels països llatinoamericans no andins. Els col·lectius d'immigrants amb major nivell d'endogàmia són els europeus procedents de països no desenvolupats, Àsia i Oceania i els andins.

Les dones immigrants que estan en la segona part de la seua vida fèrtil o que l'han finalitzat (35-60 anys d'edat) registren una descendència de 2,03 fills. Es tracta d'una fecunditat baixa, un poc superior a la de les espanyoles però sensiblement inferior a la fecunditat en la majoria dels països d'origen. Com era d'esperar, la fecunditat més baixa respecte al conjunt de les immigrants s'observa en les procedents dels països desenvolupats.

Les llars dels immigrants arribats a Espanya i residents a la Comunitat Valenciana, es caracteritzen per un grandària mitjana relativament elevada (3,12 membres). En aquelles llars on no hi ha nucli familiar, la grandària mitjana és relativament alta (3,1) i hi ha una elevada proporció d'homes (67%), que indica un perfil possiblement associat amb les estratègies migratòries de certs subgrups de la població. També és de destacar l'elevada proporció de no parents, sobretot en les llars d'originaris de països andins, d'africans i d'europeus procedents de països no desenvolupats, Àsia i Oceania. Un terç dels fills dels immigrants entrevistats residixen encara al país d'origen. Quasi 40% d'ells són menors de 15 anys i el 58% tenen entre 15 i 39 anys.

7.3.2. CONDICIONS D'EIXIDA I D'ARRIBADA

El nivell d'activitat econòmica dels immigrants en els seus països d'origen i en el moment de la partida és, en termes generals, alt i, molt probablement, més intens que el del conjunt de les societats d'on procedixen. En tot cas, la relació amb l'activitat econòmica és una funció del moment del cicle vital pel qual travessa l'individu en el moment de partir segons una pauta molt generalitzada que marca uns perfils clars per a la formació, el treball, la jubilació o les labors domèstiques. El moment d'arribada a Espanya (molt relacionat amb l'edat a què es va immigrar) també suposa interessants diferències en el tipus d'activitat que es realitzava en deixar el país d'origen. Tot això subratlla una vegada més la peculiar naturalesa dels fluxos migratoris que han arribat al nostre país en estos primers anys del nou segle, diferents dels que van arribar-hi en els anys vuitanta i noranta: mentre que en la immigració més recent predominen els treballadors amb una certa edat i les mestresses, entre els immigrants arribats en les primeres onades d'immigració massiva tenien més pes els estudiants.

D'altra banda, el sector d'activitat econòmica on treballaven els immigrants que eren, o havien sigut, econòmicament actius en els seus països d'origen reflecteix l'heterogeneïtat de les estructures socials de les societats de partida, així com els diversos moments en què es van produir els moviments d'eixida. Les estructures socioeconòmiques de les societats d'origen més avançades resulten ser —com no podia ser d'una altra manera— les dels països desenvolupats i també les dels països

latinoamericans no andins; les més tradicionals, al contrari, les dels països africans. Ara bé, en conjunt, quasi un de cada dos immigrants amb experiència laboral procedix del sector dels servicis, mentre que un de cada cinc aproximadament ve de la indústria i altres tants del comerç, i la construcció i l'agricultura són els sectors amb menor nivell d'ocupació en origen dels immigrants.

El mitjà de transport que s'utilitza per a arribar a Espanya depèn bàsicament del lloc d'origen de la immigració i de la posició econòmica de l'immigrant. El sistema majoritari utilitzat és l'avió, seguit pels sistemes terrestres per carretera emprats per la quarta part dels immigrants que van arribar al nostre país en estos anys. A través d'estos dos sistemes han entrant quasi el 85% del conjunt dels immigrants en este període de 18 anys. Els immigrants que van entrar a través de caiacs o pasteres representen un percentatge molt reduït. Són també significatives les arribades a través de vaixell i tren (10%). Cal destacar la important reducció de les arribades amb vaixell i tren segons ens anem acostant al present (des de 42% per a les arribades abans de 1992 als 8% de les arribades més recents). Les arribades amb automòbil incrementen des del 14% al 17%. Per fi cal destacar el major pes del transport per mar i per carretera a la Comunitat Valenciana, sobretot visible en les arribades anteriors a 1992, enfront del pes superior de l'avió a la resta d'Espanya.

Més de nou de cada deu immigrants van iniciar el viatge des del seu país de naixement, més de vuit només han viscut en un país i l'estada entre nosaltres és la seua primera experiència migratòria transnacional. Enfront d'ells, només un 17% ha residit en més d'un país (sense comptar el propi de naixement). Dit d'una altra manera, és sis vegades més probable que un immigrant haja arribat a Espanya directament des del seu país d'origen que ho haja fet des d'un país distint.

La proporció d'immigrants residents a la Comunitat València amb contactes a Espanya en el moment d'arribar a este país ha anat evolucionant a l'alça en els últims anys, com ho mostra el fet que els immigrants que van arribar-hi entre 2002 i 2007 amb algun contacte hagen augmentat fins a arribar al 78% dels casos. Per tant, el tipus d'immigració majoritària que s'està produint en estos moments té contactes a la seua arribada a Espanya perquè alguns dels seus familiars i coneguts es troben ja al nostre país. Este fet condiona de manera notable el desenvolupament dels processos d'acollida, és d'esperar que reduint la vulnerabilitat dels nousvinguts. Per tant, actualment hi ha una part important d'immigrants que desenvolupen estratègies d'agrupació familiar, que en alguns casos suposen fins i tot l'entrada de familiars de major edat per a facilitar l'ocupació òptima dels seus recursos laborals. Cal destacar, d'altra banda, que el pes de contactes previs abans de l'arribada a Espanya és prou menor entre els residents a la Comunitat Valenciana respecte als de la resta d'Espanya (78% enfront del 84% en el període més recent).

En molts casos, els pagaments fets per a vindre a Espanya no han implicat endeutament (només es va endeutar un 18% del conjunt d'immigrants). És molt possible que la raó bàsica que explique este fenomen estiga relacionada amb l'existència d'estalvi previ i amb la utilització dels recursos econòmics familiars que proporcionen les mateixes xarxes migratòries.

7.3.3. SITUACIÓ RESIDENCIAL

La majoria de la població immigrant resident a la Comunitat Valenciana residix en vivendes en règim de lloguer, que resulta l'alternativa majoritària per al procés d'inserció en el sistema residencial espanyol. L'arribada de la població immigrant ha alterat de manera substancial este mercat residencial, que tenia un paper molt minoritari i subordinat al de la propietat. Hi ha també un volum significatiu d'immigrants que són propietaris de les seues vivendes a València, i són les persones procedents dels països desenvolupats amb diferència les més propenses a l'adquisició de les seues cases, encara que també ha augmentat l'accés a la propietat en altres grups d'immigrants.

L'ENI pareix mostrar que els sistemes d'ús de la vivenda evolucionen en el transcurs del cicle migratori, i que és prou clara la correlació positiva entre major temps d'estada a Espanya i major proporció de propietaris. Esta creixent propensió a la propietat no estranya en un país on la propietat és el règim majoritari de tinença i ús de la vivenda. Les dades corresponents a la Comunitat Valenciana són molt semblants a les vigents a la resta d'Espanya. Esta elevada incidència en la propietat de les vivendes entre els immigrants nousvinguts (una quarta part dels arribats recentment) pot ser motiu de preocupació en estos moments d'incipient recessió econòmica, desocupació en alça i valors de la propietat en baixa.

Pel que fa a les característiques de la vivenda dels immigrants, la superfície mitjana era segons l'ENI de 105 m², dada que cal analitzar amb precaució perquè la taxa de no resposta a esta pregunta és una de les més altes de l'Enquesta (25,7%). En tot cas, el 62% de la població immigrant residix en vivendes de quatre o menys habitacions. La vivenda d'immigrants residents a la Comunitat València és prou major que la de la resta d'Espanya (>10m²).

La proporció d'immigrants en vivendes que no tenen alguna de les instal·lacions bàsiques (aigua corrent, aigua calenta, electricitat i bany independent) és insignificant, i només en el cas del bany independent s'arriba a un percentatge de l'1,4%. En la percepció dels problemes de la vivenda i l'entorn, les respostes negatives més altes es troben en el nivell de sorolls exteriors i en la neteja dels carrers on es troben les vivendes on residixen. També és gran la proporció de respostes negatives en alguns aspectes de la vivenda com humitats i goteres de manera especial i, encara que amb valors menors, les deficiències constructives. En suma, la situació residencial de la població immigrant està marcada per les mateixes característiques del parc de vivendes on s'instal·len. En este sentit, es pot afirmar que hi ha una major proporció d'immigrants en els trams de vivendes més reduïts i amb menys habitacions i una cosa pareguda es podria dir en el cas de les instal·lacions bàsiques, sobretot pel que fa a un element tan bàsic com és el bany independent.

Quant a mobilitat residencial, una majoria molt copiosa de la població immigrant a València (68%) ha canviat de vivenda des de la seua arribada a Espanya. Al mateix temps, la taxa de mobilitat intermunicipal que es dedueix de l'ENI per a immigrants residents a la Comunitat Valenciana és del 38%, i la mitjana de canvis entre municipis és de 0,63 i el nombre mitjà de municipis on els immigrants han viscut des que van arribar a Espanya d'1,63. Esta mobilitat intermunicipal és un poc major a

València que a la resta d'Espanya. En comparar la mobilitat residencial amb la mobilitat intermunicipal queda clar que una gran part dels canvis de vivenda s'han realitzat dins del mateix municipi. En tot cas, la mobilitat residencial i intermunicipal són estratègies migratòries utilitzades per a aconseguir una major adaptació a les circumstàncies i condicionants que la societat espanyola introdueix en els processos d'acollida de la immigració estrangera, encara que els fets pareixen mostrar que una part considerable dels canvis, sobretot en el terreny residencial, són moviments de millora en les condicions residencials que tenen una estreta relació amb altres processos d'avanç en els àmbits laboral i familiar.

7.3.4. ACTIVITAT LABORAL

Les diferències observades en l'activitat laboral entre immigrants residents a la Comunitat Valenciana i procedents de diversos orígens responen a una pauta general que es pot resumir de la manera següent. Els països desenvolupats destaquen quant a la seua ubicació sectorial, posició sociolaboral, nivells d'ingressos i qualitat de treball. D'altra banda, els immigrants dels països llatinoamericans no andins s'assemblen als dels països desenvolupats en alguns dels aspectes d'activitat laboral (distribució sectorial, estructura sociolaboral), no obstant això, mantenen un perfil clar i distintiu. Els immigrants dels tres grups restants presenten més homogeneïtat, encara que matisada per algunes idiosincràsies particulars.

Les condicions laborals que troben els immigrants en l'ocupació actual varien en relació amb el moment d'arribada. Les persones que van arribar a Espanya al principi del cicle migratori, es troben actualment en una situació significativament millor que els immigrants nous. Això es reflecteix en alguns dels indicadors estudiats (situació sociolaboral en l'ocupació actual i en la primera ocupació a Espanya, nombre de contractes laborals i temporalitat). A l'hora d'interpretar estos fenòmens hem de considerar almenys tres factors determinants l'impacte dels quals pot ser complementari: (1) el temps d'estada que permet adaptar-se a les condicions del mercat laboral; (2) les característiques estructurals de la població immigrant en cada un dels moments analitzats; i (3) les condicions institucionals i econòmiques en les quals es produïx la inserció laboral dels immigrants en cada moment.

Segons les dades de l'ENI referents a les característiques de l'ocupació actual, una important part de la població immigrant ocupada a la Comunitat Valenciana es concentra en els escalons baixos de l'escala sociolaboral. Dos de cada cinc immigrants estan ocupats en treballs de caràcter manual de baixa qualificació i prop d'una quarta part realitza treballs manuals per als quals es necessita cert grau de preparació. Les dades de l'ENI també indiquen que hi ha un ampli contingent de treballadors immigrants que ocupa posicions en el mercat laboral molt per davall del nivell real de les seues qualificacions.

Quant a la primera ocupació a Espanya els immigrants dels països desenvolupats s'incorporen en posicions sociolaborals molt diferents en comparació amb els altres immigrants. Un poc menys d'un de cada tres immigrants d'este origen en esta primera ocupació ocupa llocs de directors o professionals d'alta qualificació, la qual cosa contrasta clarament amb els resultats obtinguts pels altres col·lectius. A més, si comparem la situació sociolaboral en el primer treball a Espanya amb la situació en l'ocupació actual observem que, en el seu conjunt, la població immigrant ocupada experimenta una millora al llarg de les seues trajectòries migratòries: el major canvi es produïx en el grup de treballadors no qualificats, que es reduïx des d'un 56% en la primera ocupació a un 41% en l'ocupació actual.

Com a mitjana, els treballadors immigrants a la Comunitat Valenciana al llarg de la seua trajectòria laboral han concertat 2,9 contractes laborals des del moment de la seua arribada. Els immigrants procedents dels països andins són el grup amb major mitjana de contractes concertats des de la seua arribada (3,1) i el col·lectiu amb més desocupació. Més de set immigrants de deu d'este origen han estat almenys una vegada en desocupació durant un mes o més durant la seua trajectòria laboral.

Finalment, cal afirmar que, en termes generals, una poc més de la meitat dels treballadors immigrants assalariats disposa d'un contracte laboral de caràcter temporal. Esta alta taxa de temporalitat afecta tots els immigrants nous, amb independència del seu origen.

7.3.5. CONTACTES AMB LA SOCIETAT D'ORIGEN I AMB LA SOCIETAT RECEPTORA

Els moviments migratoris es produïxen en el context d'un entramat social amb graus diferents de volum, densitat i intensitat relacional. Els contactes amb els familiars, veïns i amics en el país de partida de l'immigrant mantenen els seus llaços amb les comunitats d'origen. D'altra banda, a partir de l'establiment en la societat receptora, els vincles amb el país d'origen comencen a combinar-se amb les noves relacions i activitats de participació social que es van desenvolupant en el país de destí.

Una primera il·lustració del funcionament d'estes comunitats migratòries ens l'oferix la mateixa presa de la decisió de partir, que no se sol prendre en condicions de buit social, sinó que sovint es produïx davall la influència exercida per l'entorn de l'individu que es disposa a migrar: de fet, les dades de l'ENI mostren que quasi la meitat dels immigrants residents a la Comunitat Valenciana diu haver pres la seua decisió de moure's cap a Espanya davall la influència d'algun conegut del país de naixement que prèviament havia emigrat al nostre país. Entre estos coneguts són precisament els familiars els que més pes tenen en estes xarxes d'influència que contribuïxen a perfilar la decisió migratòria.

Un altre aspecte de la vida de les comunitats migratòries són les relacions que mantenen entre si els seus membres que es troben separats en els països d'origen i destí en forma de contactes, visites i enviament de remeses. En este sentit, les nostres dades permeten concloure que la probabilitat de mantindre relacions amb les comunitats d'origen és inversament proporcional al seu cost. Per això, els contactes (telefònics, per carta o per correu electrònic) són més freqüents que les visites físiques; i estes, al seu torn, les fan més immigrants que els que envien remeses. Al mateix temps, mantindre relacions d'este tipus depén, negativament, tant de la quantitat de temps transcorregut des de la separació física dels emigrats com de la distància espacial que hi ha entre els pols de la relació. En bona lògica, són les relacions de tipus eminentment adscriptiu —és a dir, no

voluntàries— com les que hi ha entre familiars i parents les que habitualment més suporten l'erosió del temps i la distància.

L'altra cara de les comunitats migratòries són les relacions que s'establixen en els països de destí. Amb independència de les d'índole més forta (és a dir, les primàries i, entre ells, les familiars), l'establiment de vincles menys forts i la participació en les anomenades xarxes secundàries en els països d'arribada serien bons indicadors de la integració de l'immigrant en la societat d'acollida. A este respecte, el nivell de participació general dels immigrants residents a la Comunitat Valenciana en associacions és extremadament baix, informació que cal matisar tenint en compte dos factors: d'una banda, una gran majoria dels immigrants procedix de societats que, a causa del seu baix grau de desenvolupament socioeconòmic, no tenen un sòlid entramat d'associacions voluntàries; d'un altre, els nostres immigrants han arribat a un país —Espanya— amb uns hàbits molt poc consolidats d'associacionisme voluntari.

En esta mateixa línia de matisar eixe baix grau d'associacionisme dels immigrants vinguts a Espanya i residents a la Comunitat, s'ha de considerar la relació positiva entre temps de permanència a València i grau de participació en associacions. Que eixa relació siga positiva resulta congruent amb la interpretació més probable d'este indicador en el sentit que la duració de l'estada apunta a un major grau d'integració, i la integració facilita (i es veu facilitada per) la participació en estos grups i xarxes secundaris que oferixen les associacions voluntàries. Concorda amb tot això que siga predominant la intenció declarada de quedar-se a Espanya durant els pròxims cinc anys dels immigrants.